

چکیده فارسی

مقدمه: مستندسازی دانش و تجارب یکی از منابع و راهکارهای اساسی حفظ، توسعه و انتقال دانش است و تحقق آن در یک سازمان مستلزم شناخت جایگاه، گام‌ها و زیرساخت‌های لازم آن است. در این پژوهش با توجه به نقش و اهمیت مستندسازی دانش و تجارب پزشکان، به‌عنوان یکی از توسعه‌دهندگان دانش، کاربران سطح عالی دانش و تولیدکنندگان و فراگیران دانش جدید در سازمان‌های بهداشتی و درمانی تلاش گردید تا با هدف طراحی مدل مفهومی مستندسازی دانش و تجارب پزشکان، ابعاد مختلف این حوزه مورد بررسی و واکاوی قرار گیرد.

روش پژوهش: این پژوهش ترکیبی در دو فاز کیفی و کمی و طی چهار مرحله انجام شده است. در مرحله اول فاز کیفی با استفاده از رویکرد مرور دامنه‌ای، مقالات مرتبط در ۱۰ پایگاه اطلاعاتی جستجو، انتخاب و به‌وسیله فرم گردآوری داده ابعاد و مؤلفه‌های مستندسازی دانش و تجربیات مورد تحلیل قرار گرفتند. از یافته‌های مروری این مرحله برای طراحی راهنمای مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد. در مرحله دوم فاز کیفی، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و گلوله برفی و بکارگیری فرم راهنمای مصاحبه نسبت به جمع‌آوری داده‌ها از پزشکان و مشارکت‌کنندگان اقدام شد. برای تحلیل محتوای مصاحبه‌ها در این مرحله از روش تماتیک به‌منظور کدگذاری مصاحبه‌ها استفاده شد. در مرحله سوم فاز کیفی، با استفاده از فرم نظرسنجی، نسبت به دریافت نظرات خبرگان در راستای اصلاح کدگذاری اولیه اقدام شد. در مرحله چهارم و فاز کمی مطالعه، با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و با استفاده از پرسشنامه طراحی شده، نسبت به اعتبارسنجی مقوله‌های تدوین شده در فاز کیفی اقدام گردید و داده‌های جمع‌آوری شده با آمار توصیفی تحلیل شدند.

یافته‌ها: جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی منجر به شناسایی ۳۶ مقاله مرتبط شد. پس از تحلیل مقالات در راستای شناسایی ابعاد مختلف مستندسازی، بخش‌هایی از یافته‌ها نشان داد که عوامل مؤثر بر مستندسازی شامل عوامل فردی، فرهنگی، مدیریتی، سازمانی - ساختاری و قانونی بوده و روش‌های مختلفی برای کسب، ثبت و انتقال دانش وجود داشته است. در گروهی دیگر از یافته‌های این مرحله مراحل مختلفی برای مستندسازی دانش و تجارب از جمله کسب، ثبت، ارزیابی، ارسال و انتشار تجربه شناسایی شدند. بخشی دیگر از یافته‌ها و نتایج این مرحله، موانع و چالش‌های متعدد فردی و سازمانی مستندسازی دانش و تجارب و انواع سازوکارهای مختلف از جمله سازوکارهای ثبت و ضبط دانش و تجربه، سازوکارهای توزیع و انتشار در سطح سازمان و سازوکارهای ترغیب افراد به مستندسازی را به‌منظور مرتفع ساختن این موانع معرفی کرده بودند. تحلیل تماتیک ۲۶ مصاحبه، منجر به استخراج ۱۱۹۱ کد در قالب ۱۵ مقوله اصلی و ۷۳ مقوله فرعی شد. در تحلیل مصاحبه‌ها در راستای دستیابی به هدف دوم پژوهش موارد پنج‌گانه شامل عوامل مؤثر، مراحل، مزایا، موانع و سازوکارهای رفع موانع مستندسازی دانش و تجارب پزشکان مورد توجه قرار گرفتند. یافته‌های

کیفی این پژوهش نشان دادند که عوامل و زیرساخت‌های لازم شامل پنج مقوله اصلی عوامل فناوری، فردی و رفتاری، ساختاری-سازمانی، قانونی-حقوقی و فرهنگی می‌توانند به تسهیل استقرار، اجرا و توسعه نظام مستندسازی دانش و تجارب پزشکان کمک کنند. همچنین بخشی دیگر از یافته‌های کیفی مطالعه گام‌ها و مراحل مستندسازی دانش و تجارب پزشکان را در سه سطح مقدماتی، اجرا و انتشار گزارش کرده‌اند. گروه دیگری از یافته‌های کیفی نشان داد که مستندسازی دانش و تجارب پزشکان با در برداشتن مزایای متعدد از جمله انواع مزایای فردی و سازمانی می‌تواند مورد توجه قرار گیرد. بخشی دیگر از یافته‌ها نشان داد که چالش‌های مستندسازی دانش و تجارب پزشکان در قالب دو مقوله اصلی چالش‌های فردی و چالش‌های سازمانی باعث جلوگیری از استفاده و انتقال تجارب فردی و جمعی و نیز، پیاده‌سازی یا اجرای مستندسازی می‌شوند که در راستای رفع این موانع و چالش‌ها، سازوکارهای متعددی در قالب سه مقوله اصلی سازوکارهای نشر و انتقال، سازوکارهای تنبیهی و ترغیبی و سازوکارهای ثبت و ضبط مورد توجه قرار گرفتند. اعتبارسنجی کمی یافته‌ها نشان داد که ابعاد و مؤلفه‌های مختلف مستندسازی دانش و تجارب پزشکان با کسب درجه اهمیت‌های متفاوت مورد تأیید خبرگان قرار دارند.

نتیجه‌گیری: اجرای صحیح مستندسازی دانش و تجارب به عنوان اولین گام اساسی جریان دانش در سازمان، نیازمند مراحل سیستماتیک، ایجاد زیرساخت‌های ضروری و راهکارهایی برای رفع موانع و چالش‌های موجود است. سازمان‌های بهداشتی و درمانی با داشتن فرصت‌های شاخص در چشم‌انداز و برنامه‌های استراتژیک برای اعمال مدیریت دانش و از جمله مستندسازی دانش و تجارب می‌توانند با موفقیت در این حوزه، یعنی اتخاذ استراتژی‌های چندسطحی در حوزه مدیریت و مستندسازی دانش و تجارب از جمله حفظ نظام یافته، انتقال صحیح و استفاده از سرمایه‌ها، تجارب و اندوخته‌های تجربی و علمی مستندشده خبرگان، به اهداف کلان و استراتژیک، مدیریت و توسعه سرمایه‌های فکری خود و تبعاً به سطوح بالایی از رشدیافتگی در کاربرد دانش و تجارب نائل شوند. الگوی پیشنهادی در این مطالعه نشان می‌دهد که تمامی مؤلفه‌های مختلف مستندسازی دانش و تجارب پزشکان (اعم از اصلی و فرعی) دارای وابستگی‌هایی هستند و با داشتن قابلیت تأثیرگذاری بر کلیت نظام مستندسازی در کنار هم می‌توانند از استقرار و توسعه هرچه بهتر مستندسازی دانش و تجارب پزشکان حمایت کنند.

کلیدواژه‌ها: مدیریت دانش، مستندسازی، دانش، تجارب، پزشکان، بیمارستان‌های آموزشی، مدل مفهومی